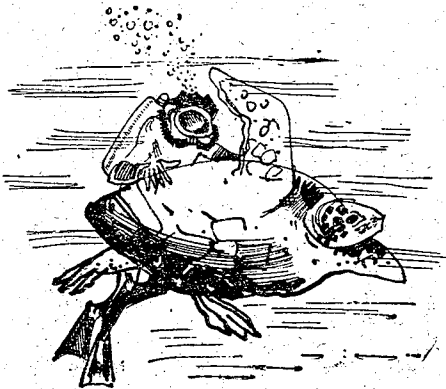

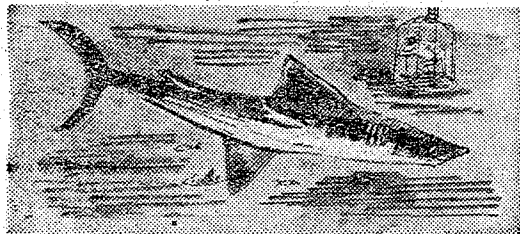
Posnetkov o vsem tem življenju in doživljanju je bilo kakih 25 kilometrov. Seveda ni bilo mogoče predvajati vsega. Zaslugo za film, kakršen se prikazuje danes, ima Georges Alépée, ki je z zanesljivim in brezhibnim okusom skrčil vse te posnetke na 2.500 metrov, torej na eno desetino. Komandant Cousteau in Louis Malle sta se pač vdala njegovi izbiri, čeprav sta, kot pravita, včasih le težko prebolela epizode ali slike, ki so ju stale največ truda.

V znamenju podmorskih raziskav je bila v Parizu prirejena tudi razstava, ki je prikazala v originalu ali posnetkih ali pa le v skicah vse naprave, s katerimi je človek doslej poskušal odkriti življenje v morskih globinah. Tako je bilo videti načrt steklene kletke, v kateri se je spustil pod morsk gladino Aleksander Veliki, orodje nabiralcev gob in lovecv na bisere in korale, številne renesančne načrte podmorskih oblek in aparatov, vse do moderne zamisli »batiskaf« profesorja Picarda.

Novo področje se odpira pred človekom in mladina bo prav gotovo s svojo radovednostjo in svojo ljubeznijo do novega in drznega vzljubila ta svet. Kmalo bo prav gotovo na stotine mladih delavcev raziskovalo morske globine, kakor jih danes dela na planinskih vrhovih ali v globokih jamah, v pragozdovih in polarnih področjih. Amaterji podmorskega ribolova bodo prav gotovo dali potrebni naraščaj.

Zlata Pirnat

Dve pripombi k razpravljanju

1. o Linhartu

K mnogim prispevkom o A. T. Linhartu ob dvestoletnici njegovega rojstva, med katerimi se odlikuje n. pr. predavanje F. Zwitterja na proslavi SAZU (Akademije; Naša sodobnost V 1—13), bi jaz dodal še neko podrobnost iz moje vede, za katero seveda ne trdim, da bi jo bil ta ali oni moral ali mogel omeniti.

Slovenci, sosodje hrvaških glagoljašev, so kolikor toliko tudi imeli v rabi glagolsko pismo in slovenska slovnica je do novejših časov upoštevala slovansko pismo, Janežičeva (1854) ma n. pr. dodatek »Cirilska in glagoliška azbuka« (Prim. s tem moj spis »Azbučni tabeli pri Bohoriču in poznejših slovenskih slovnica ter drugod.« Drugi Trubarjev zbornik, Ljubljana 1951, str. 113—116), pa je umevno, da se je glagolskega pisma dotaknil tudi Linhart v svoji zgodovini. V Enciklopediji slovanske filologije (3. zvezek, III. Glagoličeskoe pismo. Sanktpeterburg 1911, str. 52) je V. Jagić h kritičnim zgodovinarjem, ki so spoznali neutemeljenost tradicije, da je bil sv. Hieronim ustvaritelj glagolice, pristel tudi Linharta, postanek pa je ostal seveda še nejasen. Neki in med njimi celo Dobrovski so jo izvajali iz cirilice, medtem ko jo je Linhart (o. c. str. 53) smatral za starejšo. Doba je bila umevno nerešljiva, ker se študij ni mogel opreti na stare tekste. To se je začelo šele s Kopitarjevo izdajo »Glagolita Clozianus« (1836). Tako je Linhart (o. c. str. 54) razlagal glagolsko pismo kot star prevzem naravnost iz grškega vira, s čimer se lahko primerja Jagičeva izvajanje glagolice iz grškega minuskula (o. c. str. 87 sl.) ali izjava A. Leskien, Handbuch der altbulgarischen (altkirchenslavischen) Schrift (6. izdaja, Heidelberg 1922, str. 3), da je glagolsko pismo nastalo iz grškega minuskalnega, medtem ko ga je Dobrovski tedaj razlagal iz cirilice (o. c. str. 55). Končno je opozoriti še na Linhartovo trditev (o. c. str. 57), da so cirilski znaki II, Я, III, II (šć), jer — torej znaki za negrške glasove — vzeti iz glagolice, kar nam je danes umevnejše, ko vemo za razne tesne stike med glagolico in cirilico, le glede razlage jer v zvezi z glagolskim r je Linhart pod vplivom oblike znaka izrekel nekaj nemogočega in ga je v tem oziru Dobrovski tudi utemeljeno zavrnil. Ko bi pa bil opustil zvezo z r, bi bila stvar veljala, ker sta cirilska znaka za poglasnika nastala iz srednje faze razvoja glagolskih.

2. o Plečniku

V časopisu Naši razgledi VI 57 so objavljene neke Plečnikove inicialke. Ko sem jih zagledal, so

mi nehote prišle na misel inicialke v starocerkvenoslovanskem glagolskem spomeniku Sinajskem evhologiju, ki sem ga v dveh delih, fotografskem posnetku in v cirilski transkripciji teksta s komentarjem izdal pri Akademiji znanosti in umetnosti 1. 1941—1942 kot Dela 1 in 2. Kot član akademije je to izdajo prejel tudi prof. Plečnik. Kmalo na to me je obiskal, povedal, da so ga zainteresirale v faksimilnem delu inicialke, pa želel neka pojasnila. Prišel je še, in seveda nisem imel pojma, čemu ga paleografska stran tega starega kodeksa zanima. Sedaj, ko sem videl njegove, sem doumel, da so mu glagolske sprožile neko misel in da si ji narisal vrsto svojih, nikakor ne kopij z glagolskih ali celo vezanih na gotovo črko, temveč le po ideji oblikovanja spominjajočih na neke od njih. Plečnik, se mi je zdelo, povsod ob vsem dojema lepoto in jo potem ob kakem duhovnem nagibu izoblikuje po svoje. Ali je kaj več tega dela v zapeščini, seveda ne vem. Za potrditev mojega vtisa bi bilo treba podati primer iz Evhologija, kar bi pa, umevno, moral storiti za tako stvar več človek.

Inicialke v starih rokopisih so začetne črke kratice tako imenovanih »Nomina sacra«, v Evhologiju n. pr. g v vokativu gi (gospodi) v kakih dvajsetih primerih. Pri tem si ti niso vseskozi enaki, v podrobnostih so oblike različne. Pri več črkah so že tudi poznejši vplivi, toda o tem dalje razpravljati, sega izven okvira te pripombe in moje stroke. Bil bi pa na razpolago glede gradiva ožjemu veččaku. Samega bi me tudi zanimala primera Plečnikove inicialke in ustrezne iz Evhologije.

Profesor Stele me je opozoril, da bi »ilustracije k Finžgarjevi Makalanci prav v zvezi z inicialami cerkvenoslovanskih rokopisov dale še drug podoben material.« Finžgarjevo knjižnico je opremil Plečnik z mnogimi vinjetami in inicialami, ki živo spominjajo na inicialke v Evhologiju, kakor se lahko vsak prepriča. Finžgar mi je knjižnico podaril, pa sem popolnoma nanjo pozabil.

Plečnik se je srečal z glagolico, a to hrvaško glagoljško, še enkrat v zvezi z delom ob romarski cerkvi v okolici Zagreba. Tedaj me je zaradi znakov ponovno obiskal in se dal prepričati, da morajo biti oblike črk v napisu na cerkvi glagolsko spoznavne.

Rajko Nahtigal

SONCE, KI SIJE TEMNO

Z Anito, z mojo lepo Anito sva vsak v sebi tistega dne sklenila, da ne bova več hodila za banderom procesije. Nekaj tako silnega je viselo nad nama. Nisva več mogla. Polno slutenj in namesto praznine v srcu je bolela krivda. Kaj posebnega si nisva mislila o tej stvari. Nobenih globokih misli ni bilo. Zato ne vem prav za gotovo, kje je bil vzrok najine odpovedi. Vsekakor pa ni bilo tega krivo samo tisto neizmerno občutje osamljenosti in majhnosti. Tista velika, gomazeča črna gmota ljudi, tisto ubijajoče bandero pred njimi in sonce kakor kepa čistega zlata na nebu, naju je stisnilo čisto k tlom in tiščalo vse bolj. Tako revna sva bila, majhna. Preveč je bilo, vsega.

»Ne smeš me zapustiti! Ne čutim te. Kje si?« Iskala sva se. Segala v zrak in vila roke. Prsti so hlastali po preznini. Premajhna sva bila, da bi se hote našla. Moglo je biti samo slučajno. Ljudje pred nama so se oddaljevali. Šli so. Ostala sva osamljena v oblaku prahu. Vedno bolj daleč so bili. Konica bandera je najbolj žarela v soncu. Videl sem, da so zavili na desno proti mostu, ki vodi ven iz našega mesta.

Nad nama je sonce zasijalo temno.

Tiste dni je bilo mesto lepo. Sijalo je. Bilo je, kot da bi vse gorelo z majhnimi, svetlimi plamenčki, ki so se združevali v široko, prozorno svetlobo. Nebo je bilo globoko, svetlo in silno razprto. Dalo je slutiti, da so pod njim še druga mesta, ki tako žare kot naše. Vendar pa je bil del, ki se je razprostiral nad našim, najbolj globok. Če si pogledal na ploščad, na kateri navadno ne vidiš drugega kot motno umazanijo, si občutil to modro globino, ki je bila nekje visoko nad tabo. Ni čudno. Naše mesto je bilo res lepo. Okna hiš so bila kot oči v človeškem obrazu. Visoke hiše so bile bolj jasnih barv kot navadno. Majhna pa sedaj prvič niso bile obožne. Sicer je njihova barva obdržala ovenelost, toda pod njo je bilo čutiti nekaj

novega, nekaj svežega. Nekaj, kar daleč in že dolgo prihaja. Gre počasi, toda tako silno, da bo nekoč prišlo, iznenadilo vse in šlo koj mimo. Kam? Tega se ni dalo zaslutiti.

Lepo je bilo. Vse mesto bi objel, ga stisnil k sebi in nalahko božal z mehкими dlanmi strehe hiš in njihove oči. In mesto bi me grela.

Prej je bilo drugače. Sive hiše, okna kot šipe v okvirih in nizko nebo. Zato je bilo zdaj tem lepše, ker nihče ni pričakoval, da se bo to zgodilo. Prišlo je nenadoma, udarilo med nas in obstalo. Sonce je bilo zdaj čisto zlato. Sijalo je, kot bi si v tem dolgem času, odkar ga ni bilo, nabralo moči in jih zdaj razsipavalo. Zarkov sploh ni bilo opaziti. Zdelo se je, da je vse mesto v soncu samem.

In še nekaj je bilo. Prej, ko je bilo nebo že predolgo nizko in sonce sivo, je neka stara ženica silno zahrepenela. Vedno je pravila:

»Lepo bo, ko bodo vzcvetele češnjave veje.«

Zdaj so cvetele. Vse bele so bile. Drevo je bilo kot en sam cvet. In namesto tankega stebelca pod cvetom je raslo iz zemlje mogočno deblo, globoko zakoreninjeno v zemlji.

Sonce je božalo, božalo...

Takrat ko niso okna imela ničesar povedati, sem v sobi ležal na hrbtu in venomer zrl v razpoko v stropu, ji sledil po vseh skrivnostnih vijugah in se poglobljal vanjo. Vsak dan se mi je zdela drugačna. Se celo dolžina njene krivulje ni bila vedno enaka. Dobro se spominim dnevoj, ko je bila majhna kot tale dlan. Morda je včasih sploh ni bilo, ali pa se je le razlila v notranjost zidu. Vendar zdaj tega ne bi mogel za trdno reči. Včasih se je razpela čez ves strop in skoraj udušila njegovo širino. Takrat sem bežal, bežal in iskal sonca, modrega neba in svetlobe.

Sonce ni božalo...

Ko je bilo nebo najbolj nizko in sonce že skoraj temno, se je razpoka na stropu najbolj razmahnila. Dobila je moč in se grozljivo zarezovala v zid.

Pošastno je segala v čisto belino in razklala barvno črto na zidu, ki sem jo tako cenil. Začutil sem, da sega že v tretjo dimenzijo. Nisem mogel več vzdržati. Zbežal sem. Hipno me je obšla misel, da je rešitev zame samo v odstranitvi te pošastne razpoke. Vendar sem pravčasno zavrgel to misel, ker nisem imel poguma, da bi veroval v tako rešitev. Pridržal pa sem si vero v to, da ne bo segla delj. To je bila vsa moja vera v tem času.

Zdaj pa je sonce objemalo. Zlato sonce! Razpoka je komaj za dlan velika in čutim, da ni več živa.

Mirno je bilo te dni v mestu. Ničesar pomembnega se ni zgodilo. Sonce je uspavalo vse.

Nenadoma pa je prišlo nekaj silno pretresljivega vmes, razburilo vse in morda je tudi kdo zaskutil. Mesto se je prebudilo in za trenutek vzvalovalo. Ženica, ki si je tako zelo zaželela razcvetenih češnjavih vej, je nenadoma umrla. Pravega vzroka za to smrt gotovo ni bilo. Tega mnenja so bili vsi. Vendar pa so njej najbližji sklenili, da jo pokopljejo takoj. Sumili so neko nalezljivo bolezen.

»Kuga,« je izpovedal nekdo.

Se istega dne so jo pokopali. Sonce je tega dne najbolj žarelo. Njegova zlata toplina je pronicala pod kožo prav v telo in jemala pogum. Za nameček si je ustvarilo na posrebrni rakvi drugo, čisto majhno sonce, ki je tembolj rezalo v oči. Kupola na pokopališki cerkvi ni še nikdar tako blestela. Sveža prst je kipela. Grozljiv mir se je razpel čez pokopališče. Ko so jo hoteli spustiti v jamo, ni mogel njen sin več vzdržati. Izbruhnil je:

»Ubijte to sonce! Ubijmo ga, če hočemo svojo srečo in lepoto.«

Ljudi se je polastil blazen strah. Zgubili so razsodnost in planili na sina. Pokopali so ga skupno z materjo.

Sonce je bilo vse zlato.

Zdaj nismo imeli več kaj pričakovati. Praznina, ki je bila v nas kot vzrok želja, se je izpolnila.